

Johannes Hemleben

Pýthie v Delfách a mystériá Orfeove

Starí Gréci sa cítili byť postavení medzi dve protikladné božstvá - medzi Apolóna a Dionýza. Obaja boli synmi jedného otca, mocného Dia. Zeus splodil týchto dvoch jasných zvestovateľov pravdy s dvoma bohyňami. S Létó boha čistoty, veštenia a hry na strunový nástroj, Héliá-Apolóna, pána Slnka, a s bohyňou zeme Semelé boha vínnej révy a plodnosti, nadšenia a hymnického naplnenia, Dionýza, nazývaného tiež Bakchus. Apolóna ako boha naplňujúceho svet svetlom bolo treba hľadať vo svete vonkajšom, Dionýza vo vnútornom. Úlohou kňazov bolo tvoriť most medzi hľadajúcimi ľudskými dušami a bohmi onoho sveta. Tak nachádzame chrámové miesta ako Délos a Delfy zasvätené Apolónovi, Atény, Eleuzis a Pireus Dionýzovi.

Málo miest na zemi si uchovalo po tisícročia svoju duchovnú prítlačivosť ako Apolónova svätyňa v Delfách. Ako miesto posvätného kultu boli Delfy známe už v druhom storočí pred Kristom. Svojej svetovej známosti čoby grécka veštiareň dosiahli už v homérskej dobe (približne 8. storočí pred Kr.) A preživali nový rozkvet v 5. storočí pred Kristom. Ich vplyv na náboženstvo, morálku a politiku gréckych kmeňov bol významný - svojho druhu jedinečný fenomén verejného riadenia osudov štátu za pomoci ezoterických prameňov. Akokoľvek bolo stretnutie židovského kráľa Saula so zaklínačkou mŕtvych v Endore pochmúrne a smutné, postava Pýthie v Apolónovej svätyni v Delfách sa ukazuje vo svetle dejín ako jasná a žiariaca. Pritom ako v Endore, tak v Delfách ide o ten istý postup pri dopytovaní mocností onoho sveta na budúci osud prostredníctvom média. Medzi Endorou a Delfami však zívá priepasť.

Ako sme už videli, ten kto hľadá radu bohov a zomrelých, potrebuje sprostredkovateľa, pretože spravidla jeho schopnosť nepostačuje. V Delfách to boli po stáročia - ako neskôr v rímskej ríši Sibyly - ženy vykonávajúce túto službu sprostredkovateľa. Avšak kto sa snaží priblížiť bohu, musí usilovať o absolútnu čistotu. Tomuto zákonu je podrobený pýtajúci rovnako ako ten, kto odpoveď sprostredkováva. Aj ten, kto vykladá výroky Pýthie, kňaz prevádzajúci ich význam do slov a viet, je zaviazaný k takejto rýdzej čistote. Ako sa to dialo, popisuje nasledujúci hymnus Delfách kňaza Jonsa z 5. storočia pred Kristom, pochádzajúci od Euripida:

"Hor sa, Apolónovi služobníci, k delfskému oltáru,
Ihneď sa vydajte na cestu k strieborným vodám
Pramene v Kastálii, a akonáhle telo
V pene rosných perál čistého krištáľu
Okúpané, ponáhľajte späť do chrámu.
Tam chráňte zbožne ústa, aby ste stále
Hlásali spásonosný tón slová zvestujúce spásu
Spôsobilými perami pýtajúcich sa boha."

Omývanie v prameni Kastália bolo symbolickým aktom. Len s čistým telom mohli účastníci vstúpiť do okrsku Apolónovho. Ale samotné umývanie nestačí, súčasne musela očistu uskutočniť aj duša. Túto požiadavku však nebolo možné splniť okamžite, pretože sa týkala celkového spôsobu života. Preto bol pýtajúci podrobený skúškam ešte predtým, než smel vstúpiť do posvätného okrsku. Tiež Pýthia bola viazaná prísnymi životnými pravidlami, napríklad absolútnou cudnosťou. Rovnako tak spravoval apolónsky kňaz svoj úrad dôstojne

len vtedy, ak viedol aj svoj ostatný život kňazsky. V antike sa totiž vedelo, že pri prechode zo sveta vonkajšieho do sveta onoho hrozí nebezpečenstvo egoizmu ako tomu, kto hľadá radu, tak aj Pýthii a jej vykladačom. Nedovolenú zvedavosť a senzáciechtivosť bolo treba zapudieť rovnako ako túžbu po moci. Skrze korumpované médium môže pôsobiť len mravná skaza. Aj tu platí zákon, že osvietenie v Duchu vyžaduje najprv očistenie duše. Inak musia bohovia mlčať.

S úplne iným svetom ako v Delfách sa stretávame v mystériách, v ktorých bol vyhľadávaný a uctievaný Orfeus, syn Apolónov. Hoci sú o orfickom kulte aj napriek jeho mysterijnom charaktere dochované početné jednotlivé svedectvá, zostáva obraz jeho povahy a jeho rozšírenie neúplný. Orfika je, ako môžeme povedať s Olofom Gigonom, "iba v stopách zachytiteľné učenie o osude duše a o prostriedkoch, ako náležitou zmenou života dosiahnuť blaženosti na onom svete". Spojenie s oným svetom však orfikovia nehľadali pomocou jednotlivého média ako v Delfách.

Skoro žiadna iná mýtická postava neutkvela vo vedomí budúcich generácií toľko ako postava speváka Orfea. Ešte dnes je známy mýtus, podľa ktorého Orfeov spev a hra na lýru dokázali uchvátiť a dojať nielen srdce človeka, ale aj všetkého tvorstva. Vtáctvo zlietalo z nebies, aby zbožne načúvalo jeho piesňam. Ryby sa vynárali z dna morského fascinované harmóniami jeho tónov. Divá zver bola očarená, stromy sa k nemu skláňali ai mŕtve kamene prenikal tón jeho piesne. Až v kresťanskej legende o svätom Františkovi sa opäť vynárajú podobné rysy ako v tomto mýte.

Keď potom manželka Orfeova, Eurydika, na úteku pred prenasledovateľom Arestaiom, Apolónovým synom, bola uštipnutá hadom a zomrela, vydal sa Orfeus na cestu do podsvetia. Tam prenikol až k trónu Plutóna a jeho manželky Persefóny a svojím spevom si získal povolenie, že sa Eurydika bude smieť s ním vrátiť na denné svetlo ak sa on počas cesty Hádesom po nej neobzrie. Avšak Orfeus v skúške neobstál, obzrel sa a Eurydika bola pre neho navždy stratená. Od tej doby sa však Orfeus vyhýbal uctievaniu boha plodnosti Dionýza a svoje uctievanie obrátil k Héliovi-Apolónovi, bohu čistoty. Sklamané z tejto zmeny začali ho ako nepriateľa žien prenasledovať hordy zbesilých, šialiacich Bakchantiek a extatických Thrákyň, ktoré ho nakoniec roztrhali. Jeho telo pochovali múzy, hlava a lýra boli odovzdané moru a dostali sa nakoniec na ostrov Lesbos, kde vzniklo nové Orfeovo orákulum.

Neprepočítateľne zaznieva v tomto mýte osud na kusy roztrhaného Osirisa a ľahko pozname, že tam rovnako ako tu ide o podstatu a vývoj ľudskej duše. Orfeus nachádza cestu do sveta mŕtvych skrze hudbu skrze hru na lýre, ale to podstatné - to večne ženské zostáva na onom svete v pozadí. Mužská časť duše znova darovaná svetlu nestačí odolávať útokom pozemskej ženskosti, ibaže by zachránila a preniesla skrze smrť a nový život svoju hlavu a hudbu (lýru) na druhú stranu do Apolónovho okrsku jasnosti a harmónie. Tak je to aj tu stále to isté tema totiž smrť a život. V druhej časti knihy vytlačené svedectvo obsahujú niekoľko orfických mysterijných spevov o Dionýzovi a Apolónovi ako aj svedectvo o smrti božstiev Hekaté, Persefóny a Plutóna.

Z knihy: Onen svet